

B

553-

555.

1856
פונקטיון
חוקרי
מיקרו.
Wien
1856

פונקטיון
Benjamin
1766
פונקטיון חוקרי
מיקרו.
1856

פונקטיון
הקולות
הדלם

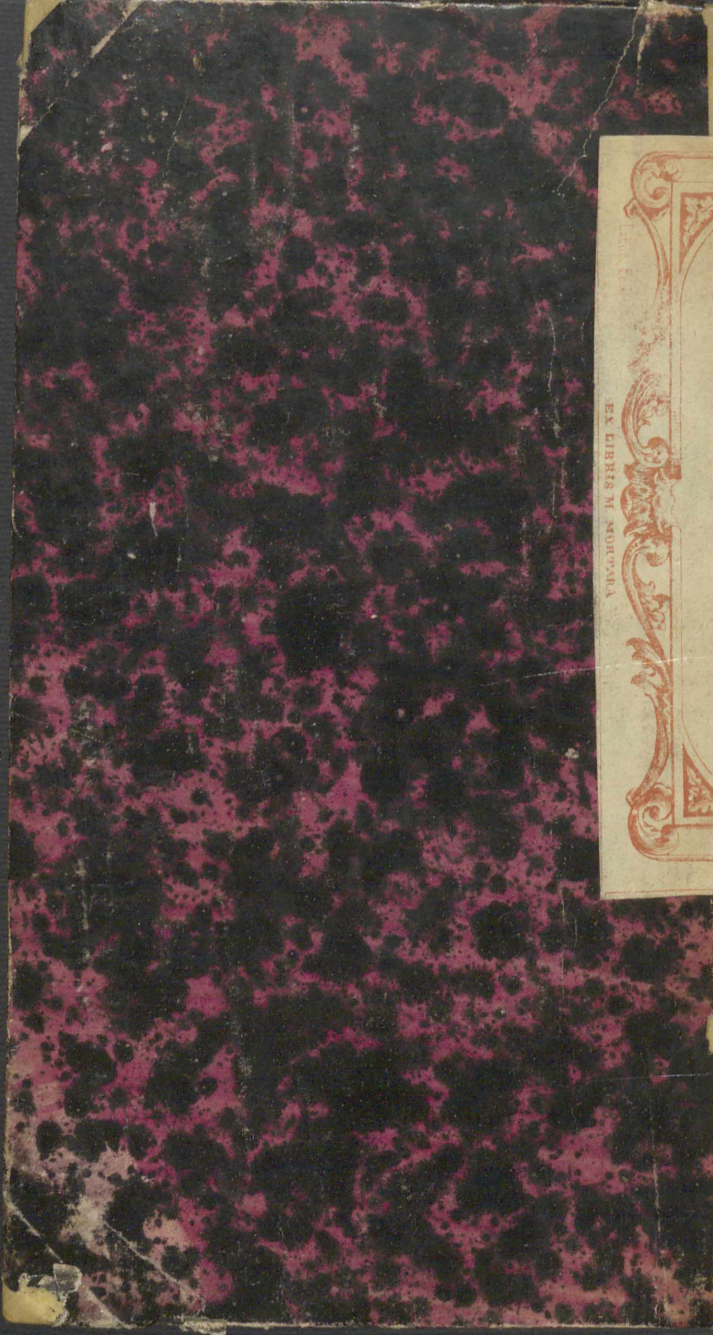
Berlin
1791

473

314

EX LIBRIS M. MORGANA

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 553-5

יביל סגוב להקם סגוב
הזכירו בהקלועו
נרמס בלען ב' פעמים

מ.מ.מ.

הנחמד חי בן מקיץ

להקיץ כרדמים משיכת האולה על אדני המוסר וסודותו
בהררי קודש . חכרו אבי המליצה וסר החכמה הרב
הנודע . ככל מדע ר' אברהם בן עזרא ז"ל ומחוכר
לטהרה אגרת של הרב רבינו משה בר קמחן ז"ל שכתב
לרכותינו בעלי התוספת אודת ספר מורה נבוכים ועוד
איזה אגרותיים מהכשר הגדול הרמב"ם ז"ל

הובא לבית הדפוס ע"י הבחור רפאל בהתורני המופלג
מהור"ר מנצ'ר ז"ל מגלוגא

נדפס פה ק"ק ברלין

בבית ה"ה כהר"ר איצק שפייאר ז"ל חתן הרב
הגאון הגדול מהור"ר דוד ז"ל שיהיה אב"ד
ור"מ דק"ק ברלין

תחת ממשלת אדונינו המלך הטוב האדיר והקסיד
פרידריך השני מלך פרויסן ודוכס
ברנדנבורג יר"ם ותנשא מלכותו אמן

בשנת תקכ"ז לפ"ק

הקדמת המסדר והמביא את

הספר לבית הדפוס

בהיות ידוע ומפורסם לכל משכיל מצני עמינו שהקספר
הנחמד מעט הכמות ורצ האיכות קראו המחבר
כי כן מקיץ להקיץ נרדמים משינת האולת לאתון דרכי החכמה
ועל אדני המוסר יסודתו בהררי קודש - והדברים כבושים יצאו
מאבי המלינה ושר החכמה אברהם בן עזרא - ובו תועלת רב
לכל קורא ומשכיל ולרוב תשיבוהו של הספר הלז כבר הודפס
אלל הספר הנכבד יקר הערך ראשית חכמה בדפוס
קונסטאנטינא - ועתה בראותי גאינו במצא כלל - אף אחד
בעיר ושנים במשפחה - לכך אזרתי כגבר הללי והבאתיו תחת
מכנת הדפוס לזכות בו הרבים וכדי דאגב וזטרא לא ירכוש
הנכתי ג"כ אגרת נחמד מהרב רבינו משה בר נחמן ז"ל ועוד
אחר אגרת מנחמות כאשר יראו עיני משרים וכך קנו ספר
הנחמד ברצי כסף מעט תחת היותו בדמים יקרים - ובזכות זה
יגזן ה' עליכם במרים - ויקבץ נדחי ישראל המפוזרים כ"ד
הקטן רפאל בהתורני המופלג מהור"ר מפלי בר"ו מגלובא
בהרצני המופלג מהור"ר יוסף ז"ל כיין ונכד להרב המאה"ג
בעל המחבר זרע אברהם על המדרש בהגאון המחבר ידי משה
ז"ל כפד הנשר הגדול רש"ל ז"ל

שמעו חכמים מילי ויודעו' . האזינו לי . אנשים וישישים .
 והקשיבו בוערים וכערים . כי אמת יהגה חכי .
 ומפתח שפתי מושרים . נאני עזבתי את ביתי . כעשתי את כחלתי .
 והנחתי מולדתי . ומקומי ובית אבי . ומשפחתי ואפי ואמי נחרץ
 בי . בני אמי . שמני כוטרתי ללא כרמי . קמתי לכסוע . ולבקש
 מרגוע . כדי שתכונ רוקי וכשמתי . והנפש נפשי ותחידד יקידתי .
 ועמים רבים . ודברי שומרים . וארא והנה איש זקן הולך
 בשדה . משבח לאל יתעלה ומודה . דמותו דמות מלכים .
 והודו כהוד המלאכים . לא החליפוהו הזמנים . ולא שכוהו
 השנים . עיניו כיונים . ורקתו כפלת הרמונים . לא עותה
 קומתו ולא כשל כוחו . לא כהתה עינו ולא כס ליטו . שמנים
 טובים כרוח נרדים . חכו ממתקים וכולו מממדים . ואמרתו לו
 שלומיך יסגה . והחכמה תמיד תהגה . ולעד לא תשגה . בן מי
 אתה ומה שמך . ומה מלאכתך ואי זה מקומך . ויענני במילין
 ממולאים . כאבני מרגלי' . וכדברים סדורים כתומים ואורים .
 ויאמר לי יוטב השם את שמך . וישים ככהר שלומיך . ויהיה
 תמיד בכסלך . וישמור מלכך רגליך :

חי בן מקיץ שמי ועיר הקדש מקומי

ומלאכתי אשר אתה רואה

אעשה ולא אלאה . אשוטט בכל עיר ומדינה . ובכל נד ופינה .
 ואבי הדריכני דרך חכמה . ולמדני דעת ומרמה . ואהיה אצל
 ארון כבעל המון . בצילו חמדתי וישכחי . ולא אשתק . כי
 פריו לחם ערב וכמתק . ויהי כאשר דברנו וארכו הדברים .
 וכללה למכין כבונים ולמוצאי דעת ישרים . ויאמר הכרת פניך
 העידה . ויכירתיך הגידה . כי אונך פתוחות . לשמוע תוכחות .
 וכפטך נכונה . לקנות חכמה ובינה . וזאת המלאכה אשר אבי
 בוחן ומוקר . לעולם לא תכזב ולעד לא תשקר . כי היא
 במאונים . ולרואה בעינים . והמניח אותו ממשל בנזרים .
 ועלה פרודים אשר כך רודים . אינם ידידים כי אם מורדים .
 ללא רעים . מרעים . ולא אהובים . כי אם אויבים . מזודים
 וקרמים . פורשים וטומכים . וגבורים ועצומים . אקורים
 מעבירי . אצרי אנוש ונצל מהם . וקוטא ולכד בהם . הכוקש

חי בן מקיץ

במכירות לא ימלט . והכלכל . ברשתם לא יפלט . בני שוב
מאליהם . ואל תפן אליהם . ואל תשמע למיליהם . כי לרע
ירוצו רגליהם . והאמת אשר לפניך הולץ . כבה השקר והאמת יש
לך . ואשר מימך . מכשף ומענד . ככל קוצץ וזועף . וככל יום
בוער וזועף . תרבו לקרביו וגופו . וסביבו שביבו ישרופו .
חמתו כאש תבער . וכעסו כלהב תבער . בכל הט ישפה . ומכל
אמת כוטה ושוטה . דמיונו כאריה יכסוף לטרוף . וככפיר ישב
במקתרים לזעוף . ואשר משמאלך . מכשילך ומכלך . לעולם
מיחל ומקוה . ותמיד קומד ומתאוה . ואם תכתשו במכתש לא
תקיר מעליו אולתו . ואם תכהו במטוש לא תחדל כפלותו . כל אובל
יאהב . ולא ישבע מה"ב"ב . ואשר בתוכם . לא יבין ולא יחכם .
ושוא ידבר והכל ימלל . והצדק יעות והאמת יהולל . הפוכת כלבו
ואון יחשוב על משכבו . לא תשבע מרחות עיניו . ולא תמלא
משמוע אזביו . יאמה האחרים כושק . ולכך להם אויבים וחושק .
ולא תדע כי ההולך באורחותם . לא ימלט משחיתותם . הימחה
איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפה . אם יהלך איש בגתלים ורגליו
לא תכוונה . כן המוטה בחלק פיהם . ונהפכה כנועם דבריהם .
בני אל תלך בדרך אתם . מנע רגליך מלתיבתם . כי רבים חללים
הפילו . ועצומים השפילו . דרכי שאל דרכם ומעגלותם .
גתיב מות מתיבותם . ומקילתם משול אתה בהם . והשתלט
עליהם והכנע השוטה כמתאוה . והמתאוה כשוטה . ושפטם
בצדק והמשפט אל תטה . ואשר ידבר מהם ושוא לא תאוה לו .
ולא תשמע אליו כי יחנן קולו . אל תאמן בו . כי ישבע
תועבות כלבו . עשה זאת איפה בני והנל . בטרם יפוח
היום ויכוס הכל . ושמור דברי האל ואל תשכחם . ולעד לא
תזנחם . כנרם תמיד בקרבך . כתבם על לוח לבך . יהיו לך
לבידך . ואין לזרים אתך בלעדיך . כי לויית תן הם לראשך .
וענקים לגרגרותיך . יכלו בטוב ימיד . וכנעימות שנתך .
ונה"י כא"שר שמע"תי אל"ה הדב"רים . אש"ר מפני"כים
יק"רים . ידעתי הקר תמוקריו . והמתיר אמריו . והמפריד
דבר מדבריו . תומם נפשו משחיתתה . ועולב יחידתו
וממיתה . והמקוץ בם ומהם לא ירפה . לעד ימיה ולא

יקפה

יספה • כי מיום הם למוצאיהם • ולכל בשרו מרפא אמרתו
 משכני אחרוך כרובה • אגילה כך ואעלונה • כדורך אשים מייץ
 הרקח ומעסיק • ויאמר לא בוכל לרוך בגדי • ולעוף עמדי •
 וכנפיד נשכרים • ואין לך איברים • מי יתן לי אבר כיונה •
 אעופה ואשכונה • בי אדני • אל תפן אל זדוני • כי אליך
 גליתו את רבי • ועליך השלכתי את ידני • לך תחלתי וסכרי
 רפא חלי ומכוש שכרי • ויולכני דרך קרובה • אל ארץ
 ארוכה ורחבה • חלק לשלשה חלקים • עמוקים ודחוקים
 תחלת האחד כמים • וקופו בשמים • והשנים הנשארים • אשר
 חמה העקרים • האחד במזרח הצותו • והשני במערב ראשיתו •
 זה על זה יהל אורו • וזה מזה ילכש הדרו • גאלה תחלק
 הארץ בנחלה • בראש מתחילה • ולא יוכל ללכת באלה
 המקומות הגבוהים כי אם איש מלאה רוח חלקים • ובקצה
 הארץ הזאת עי"ן תסע קולבו מרחוק ישמע מלולה • פלגיה
 בהרים ומימה אדירים מרפאם כל מונח ומחלה • ומעלים
 רפואה ותעלה • ואנחנו כאשר קרבנו אליה • ועמדנו אליה
 הפשטנו כהכתי השליכנו והורדינו ערום לתוכה ויאמר לי שיה
 מים ממקורה • וכוזלים מחוך בארה כי בה יחכשה שדרך • וירפא
 איברך • ויהי להם כנפים • לעוף בשמים • ממימי הקיים •
 אשר לכפשות מחיים • ויסקורו מן מכאובים מנגעי • וחלאים
 רעים וכאמנים • ויהי לי גזר לכבוש את שכרי • מכנפי ואכרי •
 אחי כאשר שתיתי די • יכהר ונתרפתי ממחלי • שלח ידו
 ולקחני • וממלוח העי"ן העלני • ויביאני אל מדינה •
 קדומה וישיבה • הורגת אוהביה • ואוכלת יושביה • בתוכה
 אהלים • חשיכים ואפלים • השמש רחוקה מהם • והירח לא יזרח
 בתוכה תבא הקמה • ואחריהם שי"ן חמה • מזורה אינו בסתם •
 תהפך כחומר חותם • והמדינה אנשים • דלים ורישים •
 וימיהם מעט ורעים • והם בונים ונושעים • ורואים הבנינים
 יחרסו • והזרעים ירמסו • והרמונים יסקרו • ואילנים
 יעקרו • והכל כופלים כמו קשואין דורש ואין מבקש • ואין
 יעמדו ולא יתפרדו • והם מקובצים ומסופרים • כמאובים וזרים •
 אין להם שקט ושלוה • ונחת ומדוה • כי הדברים הטובים •
 ברעים

חי בן מרקי

ברעים • מעורבים • המדוה במדוה • והשמחה באנחה •
והששון באסון • הידועים לא ימצא קץ בדעתם • וקלים לא
ידונו בקלותם • ואנשי חיל לא ינצלו בחילם • כי עת ומגע
יקרה את כולם • ועם קרני השטן גבוהים ורמים • בהם יבגת
עמים ולאומים • האחד יתהלך בארקים • והשני יעופה
בשחקים • גם סגד לא יחשיך מהם • כי השמש תזרח ביניהם •
בקרן המתהלך יתחלק לשתי רוחות • והמתעופה לעושר
משפחות • חמשה קיוצויו מרגלי • וחמשה חיזוכים מקבלים •
אלו לאלו יגיעו בדברים • ואלו מאלו שומעים אמרים עד
שיבואו הדברים אל מלכם • וההלך יבין בהם וכתחכם • ושתי
רוחות קומות ומשחיתות • אחת ככפיר במרוץ אפו • כחזיר
בתאותו וישאפו • זאת ההכל לכעוס • וזאת התאוה לאכול
וללעוס • ועליהם שומר איש מקרו וחכם • יבין צורכם •
ומצליח דרכם • ויסקל ארמות • ויפלט מעגלותם • משחת
וממות ירמיקם • ולשלוט ולקיים ידביקם • ומרשע ימפשע
ימנעם • ואל האמת ונדק יביעם • וכגבול אילו אנשים כל
חי אבוקים • שרעלים ויעלים ואלים • וגמלים חבושים שמה
יונים • גפורים ועורבים ותורים • נאכה ואלפים • וכפירים
שורפים ומורים וקוקים וכרביים אבוקים • שרעלים ויעלים •
ואלים וגמלים חבושים חבשים ואלדים • רננו וזרים מפתחו
ועקרבים • ואריות ודוכים • פרדעי ודגים • וכל אשר במים
מוגים • ויורדני משם אל גינת אגוזים בה כל פרו עץ • וכל
הארזים • עליהם עוף הימים ישכנו • ומבין עפאים קול
יתנו • מעיכותיהו יפוצו • וזמחי יוצו • כרמיה שורקים •
מקולקי ומעוזקי • שרשיה על יובל השלימו ויזקוטי על פלגי
מים הפרות • כמוט כשאו עוללותיה • וככהף קבלו אשכולותיה •
שמים נפתרים כעבים • ותלמיה מרוזים כרביבים ענפיה
תטוף קאים • וכופיה הביעה בשמי • בתליה הניצו הרמוכים •
ובערוגותיה הזהירו השושנים • ועל פתחי כל מגדים •
חדשים גם ישנים • והתמרים נתנו פריהם • והתאוה פניהם •
הגפן הרקת • והדודאים נתנו ריח • ויעלני הגנים • אל
הר גבנוכים • שם כתר אופיר • וסוהם יקיר וספיר • וברי
וכמשת

ונאשה . ופטרה . וברקה . ונדיל . ועופרת . ודר . וקומרת .
 וכתרשים . וכדולת . וגפרית . ומלק . וכל צפנת . פענח . ותחת
 ההרים . הנזכרים . ארץ רחבת ידיים . כביבותי . מקיפות
 כמים . בתוכה קלעים . מנקעים . ועויות כובעים . וגבעות
 ונקעות מגלים . וקלים . מדברו' . ונהרות . ואגמים .
 וימי' יהמו גליהם . ויקמרו מימיהם . רעשו הרים בגאותם .
 ולא יעברו חוקם . ובריתם . ויעביר המים ההם . ויביאני אל
 גבול גדול מהם . וארא קומו . ורוחות כושכות ומרחפות .
 וקערות וזעות . וזועים הפרק הרים . והשבר קלעים . יעופו
 הרעמים . ירעיפו העננים . סוככים בשמים איהבים .
 חזוים ורביבים ורסקים בגילים מלוקשים . ושעירים
 נקלים . ושם אנכי הצרד בתוך אוזר . והמה שמורים לעת
 צר . ליום קרב ומלחמה . ואחרי הגבול הזה אש אכלה . אל
 השמים עולה . גקלים בוערים . ורשפים קוערים להביא
 כחרבים . ושביבה ככוכבים . לא יכוה הגשמים . ולא ישפיה
 הימים . הקלעים ימקו . ממרורותיה . והגרים יזכו משגיבות'
 אנכי כאשר ראיתי את אותה . וקויתי דמותה רבוי ידי . וכשלו
 ברכי עששו מכעס עיני . וכפלו מפחד ימי . ולא יבלתי
 לעמוד וכי כפשי נכבלה מאוד . ויגש האיש אלי . ויעמדני
 על רגלי . ויאמר לי אל תירא . ואל תמה . ואל ירך לנכך . כי
 הלך כמו אש לא תכוה ולהבה לא תבער כך . ויעבר גם הוא
 לפני . ויאמר בא ברוך ה' ויקמני . מהרה ועבירני א' המדורה .
 וארא הלהבים לפני . מושקים . והשביבי' לפניו דולקים .
 והבשמים כמו מקיפים . ויהי כאשר יבאו אה קומו . וכלנו
 מחומם . וארא אלל מדיכה . ממלכות שמנה להם זכולים .
 עצומים וגדולים . אמינם ומוקים . בראוי מווקים . אחד
 ואחד גביהם . מרום לא יבא ביניהם . איש ידובקו . יתהלכו
 ולא יתפרדו . מהנהגותם לא החליף ולא תשתנה . ונבאותם
 לא תמנה . ולא תספר וכולם מנאמים . וברוך יקד משבחים .
 לעולם עומדים . ולצורם עובדים . שומרים חוקותם ומחזיקים
 בבריתם . רעה לא תאונה אליהם . וכגע לא יקרב באהלהם .
 לכתם לכת שואפים . ועבודתם עבודו נכספים . צורתם

חי בן מרעין

שוקדו' . נפשות' מולדו' . כי עליה' יזרח האור ממעין' עהו' . שמה מעין גני' . באר מים חיים :

בממלכה

הראשונה אנשים טהורים גבורים . זכים וצרים . צעירי וקטני' . זכים ולבני' ירצו ולא יגעו . ולכן ולא ייעפו . וקצנים למלך משנה . מזיו גבורו יהנה . יתת מקמתו . ויבער מאמתו . אם יקרב אליו יכבד . ואורו ימנע . בויתו חלל' . ומאורו יראה הפלא . ואם ירמיק ממנו יזהר . וכבקר יאיר . צורתו חמל' . ולעין יראה ויגלה .

בממלכה

השנית אנשים שוכי' . חכמי' וידועי' אמוני' צעבודת' ופועלים מהירים במלאכתם . כותבי מכתבות . וחשבי מחשבות מרחק רחוקי' . ופתוחי' פתוחי' . בהם יבגש עמי' . יהיו חרטומי' וקוסמי' גיבורים וישרים . כגידיים וסגנים וקצינים . יועלים ומליצים ומוכיכים . כדברי נכוחים . בו אחד במלאכתו רב ואב . כבצלאל ואהליאב . עליה' מושל . ירוץ כצבי ולא יכשל . סופר המלך ומשרתו . והיודע בואו ולאטו . יסע בנקטו . ויחכה בקנייתו . לא ילא מלפניו . ולא יסיר מנגד עיניו :

ובממלכה

השלישית נשים שאנכות . חופשים כמורים ועובדים . ומיני זמרים . ותפק בתצולים . ומקולות וכבלים . מפוזזו ומכרכרו' מרקדות ומשק"רות . עליהם מלאכה עבודה ורכה . פניה כשמש בלאתו . וכירח בתומתו . ועיניה כחרבות . ושיניה כעדר הקבוצות . מכולם מתאימות . ומכשול שלומות פחוט השני' שפתותיה וכעין העורב קשתותיה . ההנאה כפלא הרמון רקתה . מבעד לזמתה . אג"ן הספר שור"ר ותואר השמה תוארה . אור' . יגל ויהל . וכל רוא יתמה ויבבל :

ובממלכה

הרביעית גברים גבורים . על הכ מאי"רים . ובתוב' המלך יתהלך . ומשכו יתלך . ולבשהו מהדרו . ויעטשו מאורו . והוא כתו יוצא

ונא מקופתו . ירוץ אורה כנתיבתו . ואין כעלם מזו
 ואין כסתר מקמתו . ולא יוכל אנוש להביט נכחו .
 ולהזכירו נאמו . כרועה עדרו ירעה . ולעד מדרך לא
 יתעה בכמתו ויבלם ובהבוכתו ינהלם :

ובממלכה

החמשית אנשים אדומים . שופכי דמים .
 קעפים ומכפים . ושודדים ומזידים .
 הקרב אומנותם ומלחמה מלאכתם . השומד לוקחים . הכפשות
 רוצחי . ומפילים החללי . ואוכלי השללים . אובהי און
 ומרמה . ושוכאי דעה ומזימה . שלטונם איש מלחמה . ובעל
 חמה . מכניו מוריק . ושיכיו חורק . במתיו מודכים . ומתיו
 שנוכים . מכותתם ערוכות . וקשתותיו דרוכות . פרקות
 סוקיו כנר נמשכו . וגלגליו כקופה ירחכו . הורג נקיים .
 וגוזל עניים האון פעלו . לא יכלם מדבר מרמה . לא יבוש
 מעשות זמה :

ובממלכה

הששית אנשים לדיקים . בחום מחזיקים .
 דרכיהם ברים . ומעשיהם מיושרים .
 ומחמוך בשומד כוערי כפיהם . ומראות ברע עולמים עיניה
 הצדק עושים . והכצע מאוסו יושבי אהלים . מורים
 בפלילים . שופטים ושוטרים . דיונים ומכרים כבואי ונשיאי
 כהנים וגאונים . עליהם נגיד . לדיק וחסד . באמת ידין
 אומרו . ובצדק שופט עמיהו . לא ימצא חמק ורשע אתו .
 כי שבע מישור מלכותו :

ובממלכה

השביעית אנשים בעלי תושיה ומדה .
 ובינה וערמה כחכי כמעשיהם מקשים .
 ובלכתם בוששים . לחסד אוצרים ושומרים . ונבל פשענו
 קמים ונוטרים . לא יקשרו מזרה . ולא יראו מעבירה .
 לא ימחרו לריב ומצ"ה . ולא יתאו להתפיק ולרנות . בהם
 לדיק גדבה ונראה . ורשע מתערה ומתגאה . גשואה פנים .
 ושר חמשים . וייעץ תהבולות חכם חרשים . טוב עם ה' ועם
 אנשים . ונכון לקשים . טובת ואופה . חובט ורופא . ברסמי
 וקוטני . יצבנו ושולחני . באמן יז"לי ובריב וכל יכל האדון להם
 והרוד

חי בן מקיץ

והרודה בהם • איש גבור ופכם בחכמתו • ויחיד' בתצונתו •
עליו מראה כבוד • והדר והוד • בדעת' מהפאר • ובכסל
מתעטר ומתוהר :

ובממלכה

השמיניה עמים ולאומים גדולים ועצומים
לא יוכל למכותם ולקפרם • בלתי בוראם
ויזרם • בזבול לו הקייליף • שנים עשר מרגלים • ידורו
בהם • ויגורו כיניהם • אל כד אחד ילכו • ואל פנה אחד
ימשכו • לא ישגו האחרונים • את הראשונים אבל לו נוסעי'
ואלו אחריהם קוצים פניהם מאירו' כעין קשמלים • יראו
את מוטטים • וכפרבים להטים • ואחרי המלכות האילו זבול
אחד • על תוהו וזוהו מוקד • ארצו ארוכה ורחבה • כמדב'
וערכה אין בה סזכנים • ודרים ותושבים וגרים • על כן לא
תמדד עבתו • ולא יודע שיעור קומתו • והכל בתוכו כתוכים
ערוכים נבוכים • ברוב כמו יכנינם • ובגדל אורו יקיעם
ומזה נחלקים • מועדים ועתים • שמנים • רגעים ושעו'
וימים ושנים :

ויהי

כאשר הגענו לקצותו • וקרננו לעבודתו • וארא
צורות מופלאות פליאות • ומראות נוראות •
מלאכים קיילים גדולים וברזבים עלו עצומים • שרפים
עומדים • משבקים ומודים ומיחדים • ושכאכים ואופכים
מזמרים ומנגנים • כפשות מקדישות • ורוחו' מנכו' וארא
ואומר מה בורא המקום הזה • אשר אני מוזה • ויאמר של
כעלך מעל רגלך • והכיל יחידהך • מחמוק גויתך • ועד
קרעפיך • והכח עפעפך • ורא' בעוכי מחשבותיך • באשיכי
לכרך • אמרתי לו היט לאדוני עוד דבר שלא אראנו בעיני •
ולא אשורפי באישוני • ויאמר יש אח' ואין שני לו • גם בן
ואח אין לו • ואין קץ לכל עמלו • המקו' לא יכלהו •
והזמנים לא יקדימוהו • הלככות הקצרה מלספר גדלו •
והלשונות העצרה לדב' הלולו • כי לו הדר והוד • והכח
והכבוד וההפאר' והגדול' והגבורה והממשלה • ומלכותו אשר
לעדי עד לא תכלה • כי הוא עושה את כל אלה • אין
אלוה בלתי • ואין צור זולתו • אין קץ לדעתו • ואין מקד
לתכונתו

הי בן מקיץ

ר

לתכונתו • לא ימלא קניינו • ולא יודע עניונו • ברוב
 גדולתו • העלם מאכזב דעתו • מגדלל יפעתו • כמעט
 ראותו • כי השמש כסתר באורה • מהכירה • ובאחריתה
 מקוזה • לכן בלאו הנפשות מהכירו • והלככות מסורו •
 אין לו תכנית ותדמהו • ולא דמות ותמשלהו מעיון חכמה
 ומקורה • ועי"ן התכונה ועקר"ה • יודע הנקטרות הגלוני'
 ונעלמות • כוחן לככות • ומקר כליות • דק ומשפט דתיו •
 זמקד ורחמי מדותיו • והיושר מעבליו • וכל יש מפעליו •
 אין תוס מתומו • ואין רוס מבלעדי רומו • ואין שלו זולתו
 שלומו • אמרתי לו בי אדוני הקשיבה לקול תמכוני • כי לך
 בשאתי את עיני • ועליך השלכתי טורמי • ובידך הפקדתי
 רומי • הגידה לי כמה אקדמנו • ואיך אדענו • כי הא"כ
 תאבה"י לדעתו • ונכסוף נכפתי לראותו • ויאמר אם
 תסמך בדברי • ולא תקיר מאחרי והדע את רוקך • כפי
 יכולתך וכוחך • איך תוכל לדעתו ולחזתו • אמרתי לו ברוך
 תהיה • ולעד תהיה • כי הבאתני עד הלום ליכנס ולילף
 בשלו' • אשריך ואשרי חביריך בשומעי' חכמתך והשומרי'
 דתך • יהי ה' חנהיך כרוך • אשר חפץ בך והמטי'ך • בעולמו
 והפקידך על עמו • ואשר נחבי אליך • והשמוע והשמיעיני
 מי'ך • יתעלה על כל תפארת וגדולה • יתברך ויתעלה •
 על כל פרצה ותהלה • לעדי עד ולנצח נצמי' • אמן נצח
 תלה אמן אמן אמן :

תם ונשלם בעזר תם אל עולם
 אשר מלכותו קיים לעולם

חי בן מקיץ

על הדגה . אפליג לאגה :
כי הפילג . אותי דילג :
אודם פני . נח * סלג :
לולי וקטן . הוליד פלג :

למי אכנס לעזרא מחמקיא . אשוע מפני סוד הזבובים .
אשר לא יתנו השב לרוחי . בכל כותס יעיקוני כאויבים .
ועל עיני וענעפי ירוזון . באזני יאמרו שירי עגבים .
אדמה לאכול פתי לבדי . והם בו יאכל כדמו זאבים .
ועוד ישתו בכוס ייכי . קראתים כאהובים או קרובים .
ולא ירצו לבד חלקם פקדתיס . ביין עתיק ומשמן שה כשבים .
ימעט רק אכול אשר לפני . ליון משתי ופת אוכלי תאבים .
וכי אקרא למדעי לאכלה . והפס יושבים ראש המקובים .
יקול בו קתו כי הוא יכלס . בקור רוח שלגים או רביבים .
ולולי זאת אקונה מפניהם . בכך אודה ליושב הכרובים .

תם

אגרת מהרב רבינו משה בר נחמן ז"ל לרבתינו
בעלי תוס' על אודת ספר מורה נבוכים שהיבר רבינו
משה בן רבינו מיימון ז"ל :

טרם אענה אני שוגג . עוד לדבר ולכי מפני היראה
מתמוגג . יכתקו מורשי המחשבה וארשת השפתים
והקולמוס והמגילה יכועו בין הידים . כאשר יגוד הקנה במי .
בשמע אריות שואגים ממעונותיהם . לכיא וליש מהם . רעם
שרים ותרועה . תובשים במקל ומכים ברצועה . ולכבוש
כל באי עולם המת רגלי כבודם . טול מקל והך על קדקדם .
ובעופפ' חרבם על פנינו . חרדו רעיונינו . וככהלו עשחוננו ינינו
ואיך יוכל לדבר נכונות . ומה ישיב על תוכחות . עבד נבזה
בעיניו ונמאס . לבי בקרבי המס ימס . פן תכללני אש
הגדולה . והשלהבת העולה . כדברי תורה שמקים ביום
כתיבתם מהר סיני בעקס מהס לשמן . ובאתר דזקוקין
דכור ובעורין דאשא מאן מעייל פתיא אוכמא לתמן . ואם
אמנם יסתיר פניו . מהכינו רעיוניו . אחרי המראה כוגהים
כי שמה נגלה אליו אלהים האלהים האדירים . המכים בגל
מכה במדבר ואש תאכל מפיהם . גמלים בערו מהם . ודמות
דקיע נטה על ראשיהם . וגובה להם ויראה להם . וכבוד
ה' אלקי ישראל עליהם . ואדע כי כרובים המה הפורשים על
המוני . וסוככים על ארון ברית ה' . ראיתי ועמהם המוכים
המונים . ר' החכמונים . המה פנים הנראים במרכבה והמה
האותות אשר נבא . המה ראשי העמודים . הם כשיאי
המטות . הם עומדים על הפקודים . ובהנפעם מעל הארון
יכשאו האופנים לעומתם . ומי תכלכל את יום בואם . ומי
העומד בהראותם . אף כי אנכי אענה . איסרם משמיים .
ודרך תבוכות אודיעם . ואני כמלה . ואין בלשוני מלה .
בזוי עם ותולעת . לא למדתי חכמה ולעת . ואיכה על
האיתנים מוקדי הארץ כגביר היילינו . ואפי' תורת קברות
אין עלינו . רק לפקום עינינו . ולהטות למוסרם חזנים .
לפני ופלוותי אשתונן . ועדיהם תתבונן . חקת מפיהם תורה

אגרת רמב"ן

מפי ספריהם מוסר | מפי כתבם מורא . מורא כמורא שמים
שכבר הוקש לכבוד המקום כבודם . הרחק מאד מאדם . רק
במלאכי עליון . הלוכשים צדקה כשריון אשאל להם נקיון .
מלידה ומבטן ומשריון . דשכלין ומדקין כהררדיכור ושכיבושי
זלי מדרהון עם בשרא לא איתוהי בהם ברכותיכו עושים רזון
שמים לוכשי הדרו . גיבורי כח עושי דברו . הם אות לבעלי
הנביאות . ועליהם נקרא אלקי הנבאות . והנכי הקטן בשבטי
הדל באלפי . לא אמכע עטוי ולא אחטיף פי . לוכש אימה
עוטה רתת וזיע כורע על ברכים . וקידה על אפים השתחוי'
זו פשוט ידים ורגלים . אדין לפניהם בקרקע אשיכה כהלכה
ואשאל בענין . ואם ידעתי גדולתם נחמתי וכמנין . והדין
אשר דלוהי . ידעתי כי בצדק שפטוהו . ומה התלמיד אשר
יבוא אחריהם את אשר כבר עשוהו . רק אכזבי היום בקטן
אשר שאל פסוק מפי מלמד . וכתלמיד אשר לעמוד על דעת
רבו חומד . ואין הבייטן למד . והקירותי מקוה הפושט
מעל פני . ואשים דברי לרנני צרפת לנגד עיני בתורה
שכתב וכתורה שבעל פה . אשר בם פל תלמיד עולמה .
להשיב קושיות . ולרבות הויות . ישאלו האותיות . וכקשן'
על גזרותיהם . וכהשיבי על דבריהם . אשאל מה . ואיך
נלמה . ורומי רות נדיבה ממקום אהבת יושבת . לא רות זרה
ותלונת מחשבת . רק כשוש אובו למלמדו קשבת . והחפץ בלבו
להבת שלהבת . פנים מרבת . כי מלת מלים וכאבות מרשים
בקעתה . ולאובי במקו הדבר לא ממני חטיף ולא ידעתי .
הורוכי רבות ואני אחרוש . מוסר שכתבם ולא אמיש . רי
תלמדוהי דינכם ודרך גזרתכם תודיעני . ומשפט אמת אשו
לרלתם השמועוני . ואם לרקכם כשמש בחצי השמים . ומחו
האור וטוב לעינים . טח מראות עיפי ולכי מהשכיל . קטן
מהכיל . קבמתכם הגדולה . אשר הכת' ונקבה למעלה .
אל כל רבותי כבהמות חמשוכו . כתבתי שור אוכל עשב . א
ישראלוני . כתבו לי מאיזה טעם דלחוכי . לא לאקופי מדיוכו
אלא דכגון הא ודאי צריך לאודועי . ואמר שלא זכינו מפה
אל פה . לתשובתכם נלמה . לדעת קטן אמרוכם מפי ספרוכ'
פתחן

נתחנן שהמדינה הזאת משוכנת בגויסות - לא איפשר - למיתו
 קדם רבנן - רבותינו הנרפתים : תלמודכם אנו ומימיכם אנו
 שותים - הגיעוכי דברכם נדון בהם - ואין אנו כחולקים
 עליהם - אבל כמו שאמרו בירושלמי לית ריש לקיש מתרס לקב'
 ר' יוחנן בגין למופלג עלי' אלא בגין לאפוקי עובדא מיבי' -
 ועל הדרך הזה ועל העניון אשאל מלפני כבודכם - אין עד
 תבונותיכם - אחרי הדברים והאמת - בראות ענתכם הטעורה
 נשכמת - ועדתכם הקדושה חותמת - כל גוזרי פרץ - ופחות
 הארץ - כל נביא וכל חוזה - כל מזה וכל בן מזה - כל ארץ
 ארפת רכביה ושריה - פנת שטוי' - כולם הסכימו לכדו' ולהחרי'
 על כל איש אשר ידו ירום - להגות בקשר מורה הנכובים -
 ובקשר המדע - קרנו יגדע - גם המקיימם אחת דהו להמית
 עד אשר יגזו גכיהז עולמית - זה תופק דבריוכם מעט מהרב'
 כינון מן המדורה הגדולה אשר לא תכפה - ולמה קדישו
 עליונים פרשתם לרב הקהלות רשת המדע - לא שלחתם לכלות
 קוצים מן הכרם - רק לקטף עוללות ואשכל - להשחית את
 הכל - כי תתנו הארץ הלזה לבז ולשמה רכושם - לשאל באלה
 כפשה - ולא נתתם כבוד לרב הגדול - אשר בנה בתלמוד
 מגדול - מגדול עוז לשם ה' - ומקדש להמוני - המון עמי
 הארצות - העולים בפרצות - ובית תלמודינו השמש - שממות
 עולם יקומם - ככל גלות החל הזה בקפרד ובארץ המעוב'
 ואל המזרח ואל הנבי הי' מושיע ורב - כמה נדמי אמונה קבץ -
 כמה בתי מקדשות רבץ - לכמה רעיבי תושיעה לחמו כחן מימיו
 פלמים - וכמה אפיקורסים ומגלה כנגד תלמודינו שנים -
 השיב דבריו הנכונים - ואם אתם בחיך האמונה אמונים -
 שתולים במצרות הקבל' דשנים ורעפים - הלא השימו לכ ליושבי
 קצוות - כי השיב לכברון אקירי התקוות ומופרח התאוות -
 השביעם באמונתו ובקבלתו בפשות רוות - תחת אשר
 מלאו כריסם מהכלי היווכים והאכילם בטנם הוות זעלימו
 את רע' הי' קוטר גאוות - ילעו בו בשפה לפפשות הכוונות
 וכל וכל המקוות - יניעו ראש לתורה - כי אין טעם לעבירה
 ואין רוח למצות - בדרבי תורתינו לא ועמיקו - וכלדי נכריים

יאשיקו

אגרת רמב"ן

ישפיקו • ולולי מדבריו הרב ומצי ספריו חיו • וכפסם מדשן
סכתתו ירויו • ובאהלי תעודתו ישליו • כמעט רגליהם כטיו
הלכם גאובי התלמוד הטריח עצמו והוא כמוכרס ואנוס •
לבכות ספר מפני פילוסופיין שמה לנוס • לרחקס מעל אריסטו'
ובליכוס • השמעתם דבריהם • אם טעיתם אחרי ראיותיהם
לא אליכס רבותינו • הכיטו וראו אם יש מכאוב כמכאובינו •
כי גלו בניס מעל שולחן אביהם • ויתגאלו כפת בג המלך
וציין משתיהם • ויתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם • אף כי
קרב השמד • אשר כשונותוכו שרד • בגלות ירושלים אשר
בספרד • והותר לקרובי מלכות ללמוד הכמת יוונית • להביין
במלאכת הרפואות לשער כל מדה ולרעת כל תכנית • ויתר
הקממות ותחבולותם • להמיות כפסם בארצות המלכו' ובטירות'
אף כי אלה חכמות מותרת • ורבותינו ז"ל הזהירונו בהם •
וציוונו עליהם • וכאשר אבדו • ספרי חכמותינו • באבדן
מולדתינו • והוצרכו ללמד בהם חספרי היוונים • והעמים
סוכים • כמשכו • הלבכות אחרי המינות • החתלו בשבח וסוימו
בגנות • והנה אם הרב ספריו כתריס בפני הפורענות • מגן
הוא לחיצי קשת בני יון • החוקקים חקקי און • להעלות הטובעי'
בכור שאנוס מטיט היון • והכראה לכס מן הספר ההוא בפרקיו
ומלקיו • כי לקרב רחיו • כטה מן הקו • בעקבי הפילוסופי'
ינא על דלתי הסכמה יקש • קשה בעיניכס שדחה את אויביו
בקש • ולמה פלילי צדק לא תחנו מחקוס לפי ספריכס • ולא
השלחו רסן עכותכס • על פני אמריכס • ללמד אתכס דבר כן
זופת מפרכסות זו את זו ת"ח לא כל שכן • כי אמרתם באזכינו
בגאות ובזו מלין דלא כשמע • להס עין קהלתינו דמע תדמע
הוכחתם עחק מפייכס דכריס הכראין לקכאה ושכאה כאמרין •
אסיר לשומעם • אף כי לאמרס כ"ס לכתכס • שכתבתם ואמרת'
על האיס הקדוש ההוא • בכל גלות צרפת וספרד לא קם כמוהו
המורה גם יורה • מי כמוהו מורה • בכל מיני חכמות בקו •
וכל חבוריו וספריו קב ונקי • פערתם פה לצלי חק ויכו
דבריס כשמעין למרחוק • באמרכס על הגאון יש מפרי
חמנו שפשם לדוקי • הנה זאת לא צדקתם מעכב ק"ג לא
לברתם

דברתם נכונה בעבד ה' ואזכיחכם • ואערכה לעיניכם •
 כי לא אשא פני איש • להשיב ע"ז אמהר ואחיש • ואל אדם
 לא אככה • ואל הגאון ומוראו אקנא • מדוע את הרב ממעשיו
 תפריעו • ונדיק כבוד תרשיעו • הלא שאלתם עובדי דרך •
 המאריכים לשון המפליגים מליצה הנושאים משל בערך •
 בתהלת הרב הגדול • במעלות מקידותיו • בחוקף אמונתו •
 בעוצם ענותותו • בגדולות יחסו • בכדבת כיסו • במעשיו
 הנפלאים • במליך הכוראים • בהיותו ביראת אלהיו דבק ומוש'
 וכתלמודיכו נושא • אוהב דברי חכמים ומחבק • הם מחמד
 עיניו ומחמד לכפשו עטרות לראשו • אם ראיתם ספריו •
 אם דקדקתם במכוריו • השמעתם אותו מבטט באיסורין •
 בקלין וממורין • אם השמיט כל תקנה וגזירה • ולא עשה
 קיוב לתורה • אם העלים עיניו מערוכות וידיים • אם שכח
 עומר בגורן • בעוף וגבינה הנאכלין באפיקורן • הלא המחיר
 בהן • ויותר מן הדין לא לכם רבותיכו להקל ראש כנגד המזרח
 מי הכה הדוקים אשר היו בגבורים נוקים • מי נחן הביתוסים'
 לשוקים • הלא הרב ו"ל כי ה' ה' עמו והוכיח רוכבי נוקים •
 והושיא אדיריהם • מחזר המלך מזרים • מפחדו יגורו ומשאתו
 חרדים • ורבי מעמי הארץ מתיידיים • כי כפל פחד הרב
 עליהם • וכתחזק מוראו על כולהם • והכני מעיד עלי לפני
 רבותי שמים וארץ כי שמענו ממגידי אמת שכל ארצות מלכות
 תימן • קהילות רבות עוסקי' בתורה וכמנות לשמן והן מזכירים
 עם הרב בכל קדיש וקדיש בחיובון וכיומיכון וכחיי דרנכא משה
 בר מיימון • אשר האיר עיניהם בתורה • והעמידן בקרן
 אורה • לבטל מהם גזירות קשות וכבוד החס • כי היו כטיט
 לזכות מרמס • ומעליהם עול מלכות הרים • ויחלו מעט
 ממשא מלך ושרים • וקהילות האלה
 בשמעה את דברי האלה היוזאת הלא יפרקו עול המורא •
 ויבלו פנים בתורה • להחרים כנגד רבני צרפת ידברו • ואיש
 את רעהו יעזורו • לתזק מתניהם ולאמץ כח על דברי הרב
 הגדול וללומדי ספריו יאמרו חוק • ותברק במראה הבזק •
 להחזיק ידים ולהוסיף ישיבה עוד • ולאמץ בה מאוד • העשה

אגרת רמב"ן

תורה כשתי תורת • וכל ישראל שתי קבורות • אלה ישמעו
בעמק יהושפט ואלה יבאו וכמו בנחלי הכחות ואתה ישחן אשר
אין משפטם לשתות • אלא יעמדו על גזרתכם • ואלה לא
ימושו על מעלת הורתכם • והלא אפי' לאנשי ביתו של אדם
עבדיו ושפחותיו סכנעגיים ליו רבותינו • שלא להטיל אימה
יתרה עליהם שחא יאפילוהו דבר איסור • ואפי' בשלשה דברים
המוטלים חובה על הבית הצריכו למימרינהו בכיתות' כי היכו
דליקבלינהו מימי • וזהו ק"ו • שאין עליו תשובה על אחת כמה
וכמה להזהיר את הרבים וליקר קהילות גדולות עם עמו
ורב אשר בהם כמה חקידים • וכמה חכמים • שהכל חייבים
בכבודם • הרבה משתים עשרה רביא אדם • כ"ט וכ"ש שהי'
צריך לבוא במשו ולקר בנחת • ולואי שהי' צדור ראוי לקבל
תוכחת • כי העזות פורחות • שובבה העם הזה משונה נחת
ואם תגזרו דבר שלא יהי' מקבלים מחיבה לא • ימושו לחרם
מניינכם ויאמרו לעיניכם אדרבה • ויהי' לרגלם רשת ולמכשו'
סבה • ואין גוזרין גזירה על הציבור אלא א"כ רוב הציבור
יכולין לעמוד בה • ולמה רבותי וגאופי • תבלעו את נחלת
ה' • והנה אנו קבלנו גזרתכם • וזהו מחרב פיכם • עד
תחקרון מילון ותשמעו אמרים נכוסים • כי אין סביבותימו פמים •
אין בארצותינו כודד ככף ופולה פה ומצפוף כנגד קבלתינו • אין
פרץ ואין יוצאות ואין צווחה בראובותינו • ואמנם כי מבין
ההרים • מרכב יוצאת אשר בה הסוקים השמורים • וסרב
המחלקת בתוכם מזיתי • מעלה עשן כנגדי ראיתי • והנה
הרב ר' שלמה • שם ישר נכת עמו • כי ריב לחכם עם חבירו
ועם חכמי הארץ יתווכח ואמרו לא ידענו קשט אמריהם •
דבר מי יקום ממנו ומהם • ואמת שמענו את הרב הגדול
מתזיק במדרשי רבותינו ובהגדותן • שכל הדברים יהי' כהוותן
בפעולה העתידה כיון המשומר ולויתן • בגיהנם וגינת ביתן
המחכה יראה והמכחיש לא יזכה לראותן • ויגל כמים משפט
ולדקה כנחל איתן • ועתה רבותינו הקדושים • קובלנינו
עליכם פרושים • אם באתם לגדור בהם גדר להרים מדרכם
מכשול ופוקה • יגא מפניכם לדקה • כי אולי ראיתם צורך

אגרת רמב"ן

שעתה ולהיות מקום לשלוח דבריכם מהר • כאשר הראה
 אהכם בהר • הוא מגדל מונטפי"טר המר ומהר • למה
 כללתם אותנו עמהם • להכניס ארצנו בגזרת הקרם והאלות
 ההם • מה לנו ולהם • וגבול נתן ה' בינינו וכניהם • ואחרי
 שאין במקומינו מחלקת ולא עוד ושבר בגבולינו • אין אחריות
 חרמיכם עלינו • והנה קהילתינו חסים על כבוד הרב הגדול
 ומקנאים לו קנאה גדולה לכבוד תורתו וקסידותו • ואלה יקר
 תפארת גדולתו • לא מהיותינו פושעים על שתי הקשיפים •
 לקור מני דרך ומני ארץ רבותינו היפים • אל הכלי הבוים
 הפילוסופים • ואם יעלה על לבם מקצת מגזרחתם ועל כן
 ספר מורה הנבוכים ירחיקו • וכמדבר בעניניו שפתוהם
 ידביקו • כי לבם כמקט סדקת לא ידעו דרכיו וכנחיותיו
 לא העמיקו • מה יאמרו לקטר המדע המכתב מכתב האלהים
 אשר העתיקו • מפתח לקפרי הרב ז"ל בתלמוד ומכא לכל
 חבוריו • קיפר מצות ה' עשה ולא תעשה • מלמד לתלמידים
 כבוד ומורא • בהלכות תלמוד תורה • יורה קטאים בדרך
 בהלכות תשובה • נקמת ושובה • ובלי קושיות והויות • מפיק
 מרגליות • כי לא חזינו דברי תשובה בתלמוד רק מפורדים
 ומפורים • בין ההלכות וההגדות בלתי ברורים • וככל חבורי
 הגאונים הראשונים • והאחרונים • לא ראינו אותם העניינם
 דרושים לכל תפניהם ומזמנים • כאשר הם מפורשים
 ומבוארים בספר ההוא הממלא בפנינים המיוקד בספירים •
 עכמוך וכפני • ומקדכם רבותינו הודיעונו מה לבם ולקטר
 ההוא כי תורה היא וללמוד לנו צרכים • כי שמענו שאתם
 אומרים כי הוא כפוסר בדוכה של גהינם מפני שאמר הנקמה
 שאין למעלה ממנה היא שהכרת הנפש ותאבד • ואנכי הצער
 לא האמנתי לשמועה כי קראתם אחריו מלא • ע"פ הדברים
 האלה • שהרי רבותינו ז"ל באותו לשון אמרו בספרא לפי
 שהוא אומר כרת בכל מקום ואינו יודע מה הוא •
 כשהוא אומר והאכרתי את הנפש למד על הכרת שאינו אלא
 אכדין • ות"ו מלכפור • כי יש גהינם ותפתה וכפור • וכל
 אדם בידו ידליק אורו וכורו יחפור כי המכתש בזה קרע מעיל

אגרת רמב"ן

האמונה וכחות הקבלה כל יתפור • ויעשה אדם כדגוי הים
ורמש וניפור • אבל אמת ואמונה ככון וקיים כי לאלהים
יקידת כור בציון אור לו ובירושלם תכור מעלה עשן • כקוטו'
הכבשן • וכך הוא בעיני אנו הצעיר תלמודיכם שכל קייבי
כריתות יורדין לביהכס וכידוכין בה י"ב מודש נפשם כלם מתוך
דין שלה • ומתבטלת והולכת לה • וזהו שאז"ל לאמר י"ב מודש
גושן כלה ונשמת' נשרפת ורוח מפזרתן חמה כפות רגלי הצדיקי'
פלומר שמאזתה שעה ואילך אינה במקו' דין ולא במקום הענוג
אלא בטלה ואכדת • וזהו שאז"ל אין כרת אלא אכדן • וכמזל
דברי הגדול קיימים • שחמל הפקמה שאין אחריה נקמה הוא
אכדון שהוא ודאי סוף הנקמה ותכליתה • ומלילה שלא כפר
בדין הראשון שכתחילתה • שהרי הרב הגדול אומר כן באותן
ההלכות • וכידוכין על הטאותיהם וכו' וזה הדין בודלתי במקו'
הוא • ואתה קרא אותו ג' היכס או תפתה או עלוקה • שהוא
על כל פנים מקום המשפט שמה הרשע • אשר שם שם אלהים
לכלות הפשע • ולהתם הטאים העוכרים • מקום אשר אקירי
המלך שמה אקורים • ע"כ אמר הרב הגדול ז"ל כודוכין כפי
רשעם • ואח"כ יש להם חלק וזכות לעה"כ • אלמא אית דין
ואית דיין • נושא במשכון ונושא במכין מוריד ומעלה הזריק
ומקיים הכניין • וכך פי' הרב ז"ל באחרים וכידוכין כפי גוול
רשעם ומטאתם לעולם ולעולמי עולמים • כגון המיכין
והאפיקורסין הרי שהפריש הרב ז"ל בין חייבי כריתות ובין
הכידוכין לעולמים • לפי שאלו אובדין ואלו כידוכין לעולמים
כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה • ואמת שלא ראיתי
בכל דברי הרב ז"ל זכר לי"ב כחדשים שהזכירו במק' ר"ה •
ובמקומת אחרים • וכ"ל שהוא ז"ל קסבר דלאו דוקא קכבה
קט • שאין דין המייב כרת אחד שזה לאינו שלושים ושש
כריתות אלא סימנא בעלמא הוא • ומאן סליק לעילא ואמר
דדוקא הוא • זהו דעת הרב ז"ל • וכודלתי למחנותן
דערוות הוא תיובתי • מכל מקום המפרט כן אם אמת ואם
שקר • לא כפר ברכותיו ז"ל ולא פקר • אבל בין טוב לרע
כפי דעתו ביקר • אין ומקר • וזה שלא הזכיר רב דרכי הגסוף

מפני שהוא אלול מן הדברים המופרשים בהעלם אענינים
והוא תוסף דרכי התורה • בכאור הדברים המתבארים בהכרח
וראי' גמורה • זו היא דעתינו בדברי הספר הזה ברורה •
לכן נשאנוהו על כתפיים • ושמנוהו בין העינים • ולא דמיונו
ככס כבשתי ידיים • וכבר ראו כל בני לוי"ל והרב הגדול ר'
אברהם בר דוד ז"ל הספר ההוא ולא צוו לגמור • ולא קראו
אמריו הגר • ואין אחד מהם על לומדיו חרביו מוגר • אבל
כולם אוו לו ומזו בו ופתחו ואין מוגר • והרב ר' אברהם בר
דוד ז"ל השיב על מקצת דבריו • ולא אמר • שיש בו כד מינות
וכד כפירות חס ומלילה • וראיתי לרבינו הרפ"ת ז"ל בתשובותיו
במלות הכותבות עתה בארץ ישראל שהגיעו ספרו הרב הגדול
לידו והי' מתכרך בהם ומכיא ראיו מדברי סופרים ההם בשפה
ברורה ובלשון מהודרת • ומזכיר שם הרב לתהלה לשם ולתפארת
ואמרים שמעתי אמרים שאתם תופשים על ספר המדע באמרו
שאין למעלה ממנו צורה ותבנית • ולמה רבותינו תפסוהם
עליו בדבר הזה הרי כל הגאונים בחבוריהם • וכל חכמינו
הקדמונים בפיוטיהם • בספרד ונכל יחסנו הנוטה מזה כהול'
אמרי ההכל • וקראו הקובץ חליף • ברגן מפריד אלוף ודבר
זה כחכ בתורה • שנוי בכניאים ומשולש בכתובים • ומפורש
בהגדת ובמדרשים הגעמיים והנאהבים • כי עלות העלות
יתברך על כל כרכות והעלות • אין לתארו בגשם ותבנית •
ולא יטיבוהו גבולות • ואיכה גבול ומקום יתארוהו • והנה
השמים ושמי השמים לא יכללוהו • ואמנם כי קצת האגדות
הטהורות • יבקשו יאורים בצורות • ולהן סנסנים ופארות •
עושים פירות ופירי פירות • וקודם כאשר יבא • יבעם
ליודעים חן • סוף דבר הכל נשמע כי על כל זאת האמונ'
אומתינו אמונה • גם לחכמי צרפת אשר אמרתם צרופה דעתם
יפה מאלו שכתבו כן בחיבוריהם • וכן ראיתי בחבור הרב
הקסי' ר' אלעזר בן ר' יהודא מגרמיוזא ז"ל בספר גדול שחיב'
והגיע לידי ממני שער הקוד והיסוד והאמונה וכתוב בו בלשון
הזה • ומהו ה' אחד • אחד כל אשר בו • אין קצה למחמתו •
אין חקר לתבניתו • וליכולתו אין קצה • וליקודו אין לו
התמלה

אגרת רמב"ן

התחלה ולא סוף . יוצר הכל ויודע הכל . אמת אין לו פנים
ואחור וגובה כי אין קץ ותכלית לכל אשר יש בו ואין לו גבול
ואין לו איברים . לבורא העולמים . ומה שכתוב בקראי ענינו
בשמיים לא כהצדו כ"א להבין לבני אדם . וכבר היוהרנו בתורתו
שלא נקשו' עליו דמות וזורה . דכתיב וגשמת' מאד לכפסותיב'
כי לא ראיתם כל תמונה . וכתב תמונה בגמטרי' פרוץ אדם
ומה שכתב נעשה אדם בצלמינו כדמותינו לא שיש לבורא דמות
וזלם בריותיו . אלא בצלמינו שאנו קפנים להתראות לבניאים
פרוץ הקמוד הוא פני אדם . דמיון הכראה לנו מכובד ויקר
זהו בצלמינו כמכובד בעיניו בצלם שמלאכי השרת . כראין בו
זהו בדמותינו על דרך היקר והכבוד . שחפץ באדם כן פי'
רבי' פעדי' הגאון ז"ל . וכל הקובר על הבורא יוצר הכל שיש
לו כלם דמות ואיברי' אין לו אלוה כלל . תראה המתרג' פי'
ה' מימרא דה' . בעיני ה' קדם ה' זהו לשונו ואלו דבריו .
ועוד ארז"ל באמת ובשבעה שאין ליוצר הכל . יתב' לא דמות
ולא צורה וכוה היו אבותינו הקדושי' מאמינים . וכל מה שכת'
בשיר השירים דאשו כהם עז קוונותיו חלחלים אונו אלא משל
תראה במדרש תוית וכו' עד וכל הרבנים ורבי' חננאל ורבי'
גסים ורבי' נתן ידעו וכתבו שאין דמות וגשם לכורא וקללו
המאמין בזה . ואברהם אבינו ע"ה הבין וידע זה . ע"כ אבי
אומר באמת שהמאמין באלהותו יבין כי כמו שאין איברי' לכשם'
שיצאה מכסא קדשו כך אין לבורא גוף ודמות וזורה כלל .
המאמין אשריו ומי שלא יאמין ידון באש לא כופת . כי הכורא
הוזה ככל וקרוכ לגוף וחר מן הגוף לכשמה ואין לו דמו
פריך הוא . ועוד כתב ז"ל באותו שער . ובשהכתיב יודע
שרואה בכבוד בשי רצון הכורא באור האור יאמר ואראה א'
ה' כי את המלך ה' גבאות ראו עיני לפי שידע חפץ הכור
במראה הכובא וזהו וכיד הבניאי אדמה . בפי סכלי המועט
ומדעי מלמד לבני אדם דעה לא יהי כוחתם בדבריה גרתי
לעין מלאכים או לעין בניאים לקרותו אל כי אם ביוצ
הכל אשר אין לו דמות ואין לו קץ הוא בהיותו וביחודו בתו
העולם וחוץ לעולם ואין מחינת הרקעים והארצות והימים

מקיים

מקיפים אותו ולא כודעים ממנו וזהו ואתם עדי כחם ה' ואני
 אל . הדע בשכל מדע לבבך . ותדע ותשביל כי בורא העולם
 אין לו קץ וגבול וסוף וקצין לא קימה . ולא ישיבה לא הליכה
 ולא עמידה לא עלי' ולא ירידה . אך כפי חפץ רצונו מראה
 כבודו וסודו לכביאים . זהו שאמר כי אם גלה סודו לא עבדיו
 הכביאים . ועוד אמר ז"ל ומה שאמר בספר הקומה . א"ר
 ישמעאל אני ועקיבא ערבים בדבר זה . זה שיעור הכבוד
 הכראה והבורא המכהיג . והממלא כל העולמים וקוץ לעולמים
 לו אכרע ואשתתחה . וכבודו היא אמונתו ואליו בקשתי . וזהו
 ושכינת עזו בגבתי מרומים . הוא אלהינו הבורא וזו היא
 האמונה הכאמה ה' אלהינו ה' אחד . הנדיקים רואים פני
 השכינה כנגדם כי יראו איך ממלא הכל וימשוך רוחם אליו
 וכשהם עולים כשרפים באש שלפני הכסף ואח"כ הם מונחים
 בצרור הקיים וסם נהיין מזיו השכינה כ"ז כתב החסיד ז"ל .
 וידעתי כי הספר ההוא מצוי אצלכם ועוד בו האריך . אבל
 לקצר אני צריך . כי האלהים יודע בהעלותו דברים לא על
 ספר ארכבות' דא לדא נקטן . ולבני ורעיוני בעים . כנוע
 עמי היער מפני רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר קלעים
 אמנם מחשבות זופיות ולפתח . שכל עינים תלויות . ממנו
 אדרוש סליחתו וכפרתו . כי עת לעשות לשמו ספרו תורתו .
 ואנחנו תמים עליכם בני אלהים כי ראינו שלא הסכמתם
 עם הרב הגדול בעקרי האמונות . וזויותם לגנוז ספריו
 באגרות הראשונות . וכשמענו דברכם בצפיתינו צפיו .
 להגית ירדן קבלתכם אל פינו . לא נטה מן הדרך ימין
 ושאל . ועתה התודה השנית ההולכת למאל . ומקצת
 טריכם ורנניכם אחריה . והם כחזקים על הגזירה הראשונה
 ומזורים בדכריה . מה ראו ועשו . מי פייסם ונתפייסו .
 וכי משא פנים יש בדבר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבנו'
 קצרו למחר שומעין דבריו והלא אין דיכינו לא בעקרי הקבלה .
 לכן רצותי שימו דעתכם להיותכם בהסכמה . ותהילכ' למחמה
 כי עיני כל ישראל עליכם . לקחת ק"ו מכס . להודיע
 דעתכם לזכור . הראוי ברמו ברמו . הראוי בשבד

אגרת רמב"ן

בדבור • והראוי לתכם לתכם והראוי לבור • לבור • פן תלא
דברתכם במחלוקת ותרעו ותשחיתו ככל הר"ק דשיכו • פן
תקע כפשיכו • משלשלת הקבלה והשרשרת הנחקה • וקבל
הכסף ירתק • כי יבררו רבים דרך לעצמן כי תביאו בלבכם
מזר • גסקו בר פן יאכף ותאכדו דרך • ועתה רבותינו
הגדולים המגדלים והפנות • ושרי המדינות • יחזור לכם על
הראשונות וכ"ש על האחרונות • וידוע הדעו באמת ובכירור
כי לא ישמעו הקהלות לתרם ומרור • ופני כולם קבצו פארור
בגארתכם לגנוז ספרי הרב הגדול לעזוב כל איש מאווייו •
והפורש מהם כפורש מקויו • כי בהם ילמדו • ובהם יעלו
וידרו • זמי על יסודי תורתו • וספרי חמדתו • יקח מכם
עמדתו • לכן רבותינו חזשו למכיס • והוו מתונים בדיוכם
התרם יותר והאלה היוצאות תופר • בתרועת סופר • השמתא
במניין אחר הכטל והגדוי לכל רוח יזרה • שוט אחר שוט
שרי • ויגא דבר המלכות מלפניכם • ותהיו לאגודה ולקשר
של קיימא לאכד זרוע ימה • להחריס לגדות ולשמות • כל
לשון מדברת גדולות • אשר האלהים יצמת המלעיג על
הגדות או מרטיב פה אל הקמכות • ואל עוסקי ספר
מורה הכבוזים כמות כמות קשימו יד מוראכם אל פיהם
כי מצות הרב הגדול המחברו היא לאמר לא תפרשוהו ולא
תפרקמוהו וכך אמר בחטילת ספרו איני משביע באל י"ת לכל
הקורא בזה הספר לבל יבאר ממנו אפי' אות אחת ולא יבאר
לזולתו אלא מה שהוא מבאר ומפורש בדברי מי שהקדימני
מתחמי תורתיו אשר נקבו בשמות • אך ללמד מה שלא אמר
אחרי זולתו מאוביני ז"ל אל ילמדו לזולתו • זה תוסף דברי
הרב ז"ל • ואם אתם רבותינו הקכימו עם חכמי פרוכיגלה
וגם אנחנו כלא בעקבותכם תחזקו הדבר הזה בתרם ואלה •
ברעם וברעם ובקול המולה גדולה • ולהכ אש אוכלת ויחמלחמ'
תנופה • עבדיתו הרדפה • הן למות הן לשרוש הן לענוש
בכסף ולאקורין • הלא די בזה הקנה וגדר • כמרעה השלום
הגהלו הצאן ובגאות האהבה • תרביצו העדר • ועוד ראוי לכם
להזהיר בגסת את הכל • להניח העסק מכל וכל • יראי שמים

ישוב וישקוד על ספר תורה שכת' ותורה שבעל פה . כי הוא בית
 קיינו וכוה מעלהינו הגדל . השומע ישמע והקדל יקדל .
 שא"ל לכם להוכיח לכוף כל ישראל להיות חסידים . וכוה
 כהגו אבות העול' ליסע מזה חכמי' גדולי' אף כי למכוע מן ההגיון
 התלמידים המתקיל' ללמוד כמו שמצאתי בהשובת רבי' האי
 גאון ז"ל לכביד מ"כ . שכתב לו בלשון הזה . תיקון הגוף
 ומישור הנהגת אדם הוא עסק המשנה והתלמוד . ואשר טוב
 לישראל כי למוד התורה יועיל לעצמו ולקמים שכמותו .
 ויועיל לעמי הארץ כי יתשכ' לדברי המצות והתורה . ואשר
 יקור לבו מזה ויהעסק בדברי' ההם בלבד . יקיר מעליו תורה
 ויראת שמים . ויפקיד עצמו באותן הענינים . הכתובים
 בספרי' החינוכי' . ויקור מעליו כל דברי תורה לגמרי ונוזאת
 בהקרה יארע לאדם שיטכש דעתו עד שלא יחוש לעזיבת
 התפלה . אבל אשר יתקרו עצמן לתורה וליראת שמים ולא
 להם מזה כי ינהיג וכל ההמון לאחרית טובה בלי שקפוק .
 ולא ישימו שום ספק בהכ"ה . ואם תראה שאותן בני אדם
 המתעסקין באותן הדברי' ודרכי הפילוסופיא יאמרו לך שהיא
 דרך קלולה וטובה ושיגו לדעת הבורא . לא תאבה להם ודע
 כי יכזבו לך באמת . ולא תמצא יראה חטא וענוה וקדושה
 אלא באות' המתעסקי' במשנה ובתלמוד . ובחכמה יחד לא
 בדברי חכמה בלבד . ע"כ כתב הגאון אביהן של ישראל .
 ואהם גודרי פרץ . העומדי' על אדון כל הארץ . ראוי לכם
 להזהיר כזה . וליקר בכיוצא בזה . ואם תראו בעצתכ' הטמור'
 להוביל שי למורא . הכו עוז לאלקינו וחכו כבוד לתורה .
 ישמרו בא שריגו . לכל הקהל אשר בעיריכו . ונמלך תהלה
 ביקוד המעלה . כן של קדושי' . הארז האדיר אשר בין
 העבותים גמרתו . זרע קדש מצבתו . הרב ר' אברהם בנו של
 רבינו ז"ל . וזהו' הקמת בולב עמו הקבמה אמת והעובר
 מכל פחדים יסת . הנס לכם מן הפת ילבד בפחת . ופרשו
 באשר בקיר וכבשר בקלחת . כזה תאירו בנתיב השלו' באהרים
 ולזה ישו הקהלות אזגים . וקרה קבאת אפרי' . ואל תברי
 הרב הקייד ר' שלמה מברצלונגי שלומכם בנהר הטו ותנו
 עליה

אגרת רמב"ן

עליה' כבקשה וכמשו . לירא את מוראיו להזהר בכבודו ולהזדרז
ולשמוע בתוכחתו . להזהר מגלמתו . להחזיק בדתו . וללמד
תורתו . היקרה מפניכים . ולקבול פלעיו הנאמרים כי שמענו
מצעלי המלוקת מצעטים בכבודו ופורקים במורא . חללו
קודש חמקו תורה . ועליכ' . רבותינו המצוה הזאת כי תלכשו
קבאות . ותכבאו לבאות . שרי אלפיה ושרי מאות . לבא
באדירים . לעזרת ה' בגיבורי' . עד אשר אימת הרב עליהם
ככפיר יכהם . ולא יעמדו אליו בגבהם . והוא גם הוא ישמע
למוקרכם ויזהר בכבוד' . ויהא מקבל בשמחה את כל אדם .
למען התי' ממלוקתו עם חכמי עירו כמלוקת ב"ש וב"ה הנוהגים
אהבה זריעות זה בזה . לקיים מה שאמר הא"מ והשלו' אהבו
וצור ישראל יכתות חכיותיה' למזמרות . ולאתים חרבותם .
והשיב לב אבות על כנים ולב כנים על אפוחם . ויקל מעליכ'
רבותיכו ומשל גבולכם . עול מלכותכם וכבוד גלותכ' . וישכון
אתכם במשכנות מנטחים . ובמנחות שאנכות כבודכם יחכה .
ויוסף כל אשר לכם במשכה . וכחילכם ביש הפעון וכהחלת
הערובה . והייתם ברכה . כמפלגם וכחפץ תלמידים החפץ
בכבודכם . ומחלל בעד שלוחכם . לגזירותיכם יקרע לבו
לכמה קרועים . ויחרד לרבעים . וכושא כפשו אל גול ישראל
וקדושו כי יקום בכם מה שכתב כי הזרע השלום הגפן חתן
פרי' וגו' הכותב לפני כבודכם כורע לכבוד ומשתחוה למורא
הלמידים הצעיר . אשר לכל מנחתכם מזומן ועמכם כאמן .

משה בר גחמן ז"ל

גוסס הכתוב ששלח ר' אנטולי זצ"ל לרבינו משה
זצ"ל

מחמדי

שירות • וכבדי זמירות • להתעלם בכף רכנים •
קדמו שרים אחרי כוגנים • במליצות ומידות
משליהם • וכתובות שכליהם • העמידים על משמרותם •
במחלקותם לבית אבותם • לפקודתם בעבודתם • מהם
משוררים בכבודם • ומחזרים בתפלות • מהם מהללים
בנבלים • ומהללים בחלילים • להזכיר ולהודות • בכל מיני
חמדות • בשם הנבא על הודות • מנצחים בשפת רכות •
ומשכחים בגנינות • במערך שפה יתר עודפת • מור עובר
כוספת • לחמר הכה שררה רודפת • כשם יקרה אוקפת • ועוה
כוספת • לכבוד אשר הוא צפת • על ראש הדת וטוטפת •
וכשמעי רכתם • וכועם זמירותם • יצאתי בעקבותיהם להיות
לחס למברה • כי נלקח ועברה • רוח עצה וגבורה • ואבוא
בנוח אמון • והיא עיר גדולה וכוכה עליון • וארוץ אל קול
הפעמון • רודף אחר ההמון • אף כי קול הלל • יגיע גיא
הרים אל אל • באתי עד תכונתם • אל מקום החנות •
ואתכונן והנה בפייהם השבט במענם • והמהלל בלשונם •
ורוממות אל בגרוכס • דברי מלכות ידברו • ותהלוך יבשרו •
מעבירים קול בתמונה • הנה תורה וגדולה • ושם טוב כבוד
ותהלה • והנה עושר והגולה • ועטרת זהב גדולה • הואל
זכר מופת הזמן • כי הנה איתן • והנה הימן • ולכל פכל
ומדע • הנה כלכל והנה דרדע • ואהיה מי מתכונן על
השמועה והנה קול שופר וקול הרועה • ואשמע קול קורא
באזני • משה קבל תורה מקיני • והאזנתי מארבע רוחות
השמים • כי יש שבר במצרים מי יתן גבותיכו מלאות עינים •
לראות הכועס אשר שמו האזנים • בכבוד פינת יקרת אשר
מקיני מתכחה • והעטרת אשר מנקדת צור מורכב נוקרתה •
משם הכאסה והרהב • האדרת עם לשון הזהב • ואשר במחול
משקקות יוצאות ועל פתח משכן הידידות נובאות • אל בנות
השיר העבירה • לאמר באינה וראינה • בתפארת שיר השירים •
וכרגל מזור המזרים • בו יצדק המהלל • ולא יאות המלל •
מתהללים בו וההללו • ובעזות גבהו יתגבלו • המכהל רמלו
במעיוות

כתב הח"ר אנטולי ז"ל

במעונות שחליו • וישת לו עדרים • בהררי כמרים • לא
 ישכלו ולא יכרתו • לא ירעו ולא ישחיתו כי זרוע אלהים
 אמתתו • זכעיר עמים שמתהו • הוא הכזר יורש עזר • משה
 רבינו פרמינו ורכיבו • פאר הדור ופלאו • ושמו עלה
 לשמים שיחו • כר מערב • אור מזרח • ישיש כגבור לרוץ
 אורק • כור הכמים • כגיד ומצוה לאומים • כל מזרע
 הפרתמים • הרב אשר אהב בהמון אדוכנו וגאוכנו מימון •
 זכרו לקיי השולם ושלקו עם שבע כתות הצדיקים בגן עדן •
 ויעמיד האש לו כיר בחסדו • פרי צדיק עץ חיים לאכשי חלדו •
 ויחמינו נה וכמשה עבדו • אלה תרומות מדותיו • וקצות
 מעלות • ההלותיו • לבד מהנמלות אשר כחל מאבותיו • וכגיד
 מישרים כגיד קר מרע וירא מצוה • וכוטט בו יש תקוה •
 הולך בתום • וכיד כל אדם ומהום • בקש חסד וכשרון • ומלא
 בכל חכמה יתרון • ובאר העלמות התורה וקאר בפוני משנה
 וגמרא • זלזל עמוקות מתוספתא • ומלא מוס חיים במכילתא •
 פרק כל קשיא • תרץ כל הויה • לא קמה גאיש בפירושו
 אהקפתא • ולא עמדה במדרשותיו בתא • ויחכם מחכמת בני
 מזרים • בכל מלאכת השמים • הודיע רמות ופליאות •
 מהגיון • ועשכרי הרפואות • רזי היצירה לפניו נגלו • מעשה
 המרכב מפיו שאלו • אף כי בצחות הערכיים • מפיו אנו חיים •
 אקף יקנץ • ורקס ושכץ • למד ורכץ • כמעשה יעבץ • מרש
 זרע מפר ויגוע • קצר ואצר • בצר ועצר • אלה אלומות •
 והעמיד ערוגות • ערמות ערגות • ספמותיו • קוראות בראש
 הומיות • רוגו אליכם ככי גליות • מים שכל לקטו מרגליות •
 כי הצבתי נפש תלפיות • והגדתי לכם האותיות • אל תזכרו
 ראשונות וקויות וכוונות • וראוי ליתן הודות ותושבות לל אדוכיבו •
 אשר הלבש פאר חכמי זמניו במתלנות משה רבינו גאוכיבו •
 ירוש הודו וכשא יגבה • יאיר אורו ושביבו יגבה • כי כל הלכה
 במדרשים אמורה • וכל מדה קלה וממורה • קבלי מפי משה
 מפי הגבורה • וכלם כקטן בגדול • מכין עם תלמיד בכספים
 ובהם • למנה איש האלהי ומתפללים ודורשים • מעם
 הדרן אשר אנו מבקשים • שיאריך האל ית' ימיו ושנותיו •
 ולהשקישו

כתב הח"ר אנטולי ז"ל מו

ולהשקיעו שלום במשכנותיו • אמן כן יעשה האל • אלהי
ישראל • ואכני עבדך הצעיר רוסי אותי העיר • כשאתי לבני
אל כפים • ואשתתווה לפני אלהי השמים • ואתחנן ואתפלל •
בלי דומם יומם וליל • שישים בחיים חלקך • כי הוריתנו דרך
חוקך • ותלמדנו משפטו נדקך • ואתפלל לכוכב משרהך •
אני התהום משרתך לבקש מאדוננו לבלתי יחשוב עון על עבדו
אשר באתי למול שכלו בכלי דלות • כי לא לבשתי בגדי עצלות •
אך אמרתי להביא בכורים • זו מנחת העומר שעורים •
להתיר במדינת הירוש • עד אשלח שתי הלחם להתיר במקדש •
גם אמנם על צמחנות לשוכי הלמודה • מרוב ימים עלתה חלודה •
אולי אוכל לענות ואצמצמה • וחכם באור ושכחה • ואנשי
עצתי העומדים בקודי ישכילו אם לא מדאגה • פן תצא מפי
סגבה • ויראתי לכפשי פן יקום בי למשי • פי קרן עור פני
חמה • והנה אלפי הדל במחנה • על כן שמתי רסן שתיקה
בלקוי • כי מה אני ומה קוי • או מה משפחתי הצעירה •
לכוא לפני צפירת התפארה • כל שכן שכעינו קטונתי • ולהשיג
תאוה לא יכולתי • ואומרה מה אאריך ומה אחבר • עת למנות
ועת לדבר • לא יתכני עושני כאחד ממשרתיך • השומרים
תזוזת פתחי ביתיך • או כאחד מהמזויקים בשולך • הקרובים
אלך • ומן המתאבקים בעפר רגליך ללחוך עפרות כעליך •
ואתלם ואולי • יקרא שמך עלי ואמנא חן לפני הדרת משרהך •
ותמשוך קמד לעבדך בן אמתך והכני משתתווה מרחוק להר
משרהך • וכורך על גבי ברכי מול גבעת הדרהך • להעביר
סגבתי ואמרתי עד פה למחר אגרת מהללים • ואין כפי מלים •
ומה יענה השועל בסוכת השמלים • ולולי שמכעונו זכני קהלי •
ז"ו לא הגיעה אגרת זאת לפני רגליך • זולתי אני בעצמי •
שלום באוננו ענק כוארוננו • ושלום תורתו התמימה יגדל לעד
ורבה לנצח והאל יפליא למענהו • ויראני אותו ואת פוהו •
נשלם אגרת אנטולי בר יוסף עמשי :

הגיעה

הריעוד

אלי אגרת • כל אכני הקדש אגרת • אבל היתה
 קוגרת ומקוגרת • לא ידעתי בקחתה מהשליח •
 אל מי שולחה ומי הוא המשלח • ואומר לה אמנם כי יש כך
 קוד חתום • וגן בעול אחותי כלה גן בעול מעין חתום •
 ואסיר צעיפה מעל פניה • להשתעשע בפניכה • והנה צת
 על כל בכות כסובה • שמורה בכל וערוכה • צולחת למלכא •
 ענקים בגרירותיה • ורבידים יקרים • וצמידים על ידיה
 קשורים • מעולפות קשירים • ומעיל בכנות המלכים לכוסה •
 ואכנט זהב ואכנ יקרה קבוסה • ומגורת כבוד כקמשה • וכתר
 מלכות בראשה • וכגדיה שש משי ורקמה • ולויות מן על
 ראשה שומה • יפה כלככה ברה פתחה • וכשחר יבון מוצאו
 קכיב לה • קרכים כאור בכל גבולה • וכאחא בשמש בגבורתו
 זרק באהלה • וכראותי כי כבוד הדרה בורה • ובעיניה חזים
 שנונים לכל מביט יורה • זמלתי ואירא • ואומר לה אקות' לבי
 ורוחי וכתי עזבני ורחמיך יקרבוני • הסכני עיניך מכגדי
 שהם הרהיבוני • והנה למשחית כהפך הדוי • שימי מקוה
 ותעמידני • שימי מקוה ותעמידני על עמדי • זה סדך
 אשר תעשה עמדי • ותענה גשה לי אל תירא מלהט המרכבות
 ואל יבהוליך מני הבהבות • מנחה אני שלוחה להיות מהכנכות •
 ואשאל אותה ואומר בת מי את • ותאמר בת איש שר וגדל
 בישראל • רב פעלים מקבצאל • הוא הדיין המהיר • המורה
 לת ודין המזהיר אור המבינים הכהיר • חמדת החכמים
 תפארת הקבנים • אל השמח לתורתו • הנכסף לראותו • לפי
 עוצם חכמתו ותוקף תורתו וטוב שמועתו • משה בר מיימון זצ"ל
 ושחח על כתבך כמוצא שלל רב • ודברך על לבו ערב • ויהי'
 כטל ביום שרב והוא העיר לכל קורא בו כי איש חכם אתה •
 וערך התלמוד ערכת • ובלשון עבר בנת • ויפה חכרת •
 וצחות דברת • וכגדי ענוה לבשת • ובדרך קצרה הלכת •
 וכגמול כפסך שמת • ואם ארצך רחבת ידים • ואתה בעל
 מלחמות באיש הבינים והנה אם קטן אתה בעיניך ראש
 המבינים אתה • ומלאך שמודות מאכשי המדות • ומכתבך •
 ומאלותיך רית שמניך הטובים הרימות' וכערוגות הכסם היתה

לפני

תשובת רבינו משה ז"ל מז

לפני . לזאת אמרתי לכל בני אמוכי . ראו רוח השדה אשר
ברכו ה' . וישמחו כלם על בואהך בארצו . ור' מ'מחרכו .
והשקת מחלוקתו . האל יתעלה ידריכך בארמנותיו דרך
ישרה לא תכשל . לא מצאתי יותר :

אמר המדפיק שמעתי ומהרר ישר' שזה הפכס ר' אנטולי
ז"ל סבר הס' הקטן שביד הכל הנקרא רוח סן
והוא כתב בריש אותו מאמר ז"ל

ומאמר זה מאד יכעס לרואיו . ואיש שכל מאד יחסך ויתאו .
להביט בו וימצא סן בעיני . אלוהי רם ועיני כל ברואיו .
בהשכילו בכל טבעי יוריו . ואז אל יעשה רצון יראיו .

ובקוף פרק עשירי כתיב שירים אלו .

היוצא מכת אל פ . על מוציאו הוא זולתו .
ובהכרתו הוא מוצא לו . לו היה בו לא כן דתו .
שאם כן לחם עת פועל . ובעת פערר בפעולתו .

עוד בקוף אותו פרק

אמי השכל קוד מרכבהך . כי הוא כדמות שש עגלות צב
ופשוט עצמך מן המקרים . כשלוף להב מן הכלב .
איכות כמות גם מצטרף . מתי אכה עם המצב .
קנין פועל עם מהפעל . או תכיר עצמך אך כמצב

ובקוף הספר כתיב שירים אלו

אם שכלך מדעתך ככחך . איך תחרוש סודות ולא תפחד
כי לא ברעיון לב יבקש קוד . לא יעבור מושכל ויתקדו
אם רב לב בו תמקור אל אם . במצא ואינו גוף והוא אהד
אמר בלי אהדות תדיכנו . לא יספרנו אל וימפנ
תיוב מציאות לו לבד אמר . ואם הוא באחד מי ושיכנו
אספו לו רעי גם אמי . המתמודים שלום לחי
המקורים קוד הנמצאים . דומם משכיל צומת קו

המשיגים

המשיכים כקא עליו	רקיע האדם ומי
וירמיקו מתופתיהם	כל תאר כאמר על מי
וישאירו ארבע בלכד	הם יכול רוצה חכם הי
ויעמיקו בהכנתם	המוכנת ממלת הי
לכן חיבר ספר תורה	נדק לערוך כר למשמי
הזשם על פק כס מתנוקס	כשיך ראה אותו ומי
וכ"ל שזה הוא המתכר	ודומיהם שהם כעין יציב
פתגם כי מליך גדול היה ומשורר	

זוה נוסח פתיחת ההרם ששלה הרמב"ם ז"ל לנוא
אומין על דברי כהן שנשא גרושה

והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את
ה' הוא מגדף אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים
ואם לה' יחטא איש מי יתפללו מה שכודיעהו לעדת התלמידים
חיל ה' מבוכין הדרים כספר אכסדרות ולזקני הקהל
היקרים המכובדים ושאר העדה הקדושה ישמור אלהים
רגלם מלכד כי בשהגיע לנו ממה שעשה הרשע אבו
אליעזר בן נצאר בן שמארן ובחקיים אנלינו בכתיבת ידי של
עדים כשרים שהוא העיו והרים יד בה' אלהי ישראל וזוה
דברו והפר מצוהו ועשה ביד רמה ותלל קדש ה' אשר אהב
וכשא גרושת פדיו גוים והוא כהן ולא שמע לקול מוכיח ולא
הקשיב דברי מיושר אבל רדף אקרי יצרו והלך בשרירות לבו
הוצאנו ספר תורה המקודש אשר העד להמרותו והתרחמו בשמו
מפורש ברבים בקהל ועדה בבתי כנסיות במצרים ובאל קהרה
הב"ה יציב גבול תמיד וכשם הזונה שימד לו והיא חסכה בת
אין אלעלה וכן התרחמו באותו מעמד בשם כל כר ישראל
או בת ישראל שישא ויתן עמהם או שיאכל עמהם או שיאשה
עמהם או שישכ עמהם בתוך ארבע אמות או שיכנס להם
לשמחה או לאכלות שיהיו להם ואין משהתפין עמהם בחיים
ולא כמות אבל תהיה ההנהגה עמהם ההנהגה המחוייבת
כדתינו עם כל מוכדל מקהל ה' מקקילת ארונו וקבורתו בלא
נדוק הדין והראות שמחה שאון בהעדר הרשעים הזדים באכד
רשעים רנה והיה התרמת התרחמות שהודענו אתכם פרקומם

תמשי

כיום

החרם ישלח הר"ם ב"מז"ל יז

חמשי כך וכך . ועתה כשיעמד החלמיד ר' יוסף ש"ך על הפתח
 יקרא ברבים ויפרסם אותו כדי שיבדלו העם מאלו השכירשעים
 החטאים האלה כנפשותם ויפרשו מהם ויזהירו הנשים בתכלית
 האזהרה מלכנס עם הזונה הנזכרת בשום מקום אפי' בבית
 המרחץ . וכבר ידעתם יוסף לכם האל יראת קטא כי כל מי
 שיצטרף אל הרשעים וישתתף עמם בדבר מן הדברים שיכלו
 אותו מי שיכלו אותם ויאבד באבדם . והוא מאמר אדון הנביאים
 אשר באר לנו האמתות והזילנו מלטובע בימי הכקילות אמר .
 ומה נכבד האומר . קורו כא מעל אהלי האנשים הרשעים
 האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תקפו בכל חטאתם . וכזה
 ראוי לנו אנחנו השומעים לקול ה' המגיע לנו על ידו . שנפרש
 וכדיל כל הקמים עליו ועוברים על מצוה מצותיו שהם
 מצוה האל יתעלה כמו שאמר כי לא מלבי ולא נכית בניכנו
 ובניהם שתוף ולא שייכות בשום פנים ולא בשום ענין ולא יקורו
 אלו החטאים כנפשות' בתכלית ההרחקה הזאת עד שישונו לאל
 ית' . ואם יפקחו עיני שכלם ויעירו מפתיותם ורצו לשוב אל
 האמת יגרשנה כדיני גוים ויבאו שניהם לבית דין וילקה כל
 אחד מהם מכת מרדות . וישבע כל א' מהם בקשר תורה
 המקודש שלא ישונו לעשות כמעשה הזה לעולם ואח"כ התירו
 להם את החרם אשר אסרתם . ותכתבו לנו בזה כדי שנתר
 מה שאקרוהו ואמר שנתר לכם אזי יהי' לכם מותר לדבר
 עמם ולהתקבר אליהם ויצטרפו בכלל ישראל . כי אחר
 שנאסור אנו לא יתכן לכם להתירו לכדכם ואם יתמידו במרים
 ומאנו לקחת מוסר הודיעונו זה כדי שיצאו הפתיסין עליהם
 העיירות הקרובות והרחוקות ותקראו ברובים תהיו עוד עליהם
 את החרם ברבים אם לא ישונו כי לא יתכן להתרשל בכמו
 המעשה הרע הגדול הזה והוא לקריו יד במרי ולכפור במשה
 רבינו ובתורתו התמימה בגלוי בפרהסיא וכתעלם מזה וקלילה
 לנו שנקביר פנים בזה או שנפחד משום אדם או נעשה לכבודו
 אבל תחלנו ההשגמה להעביר הדין בהם על מה שעשו ויורו
 הקהל כולם בקשר א' ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מוכע
 קרבו מדם . וכעל הרקמים ארך אפים מורה חטאים בדרך

החרם ששלח הר"ם ב"מ ז"ל

יחזירם למוטב ויורה אותם דרך ישרה ויסייר לב' האבן מבשרם
ומבשריכו וישיב להם ולכו לב' צטר להכין בתורתו ולשמור
מכותו למען בשכל ככל אשר נפקה אמן : ואמן : וכן יהי רצון

אגרת שלחה רבי' משה בר מיימון זצ"ל לרב יהונתן
הכהן בן כהר"ר דוד זצ"ל עם התשובות אשר השיב על
שאלותיו ששאל על דבור משנה תורה.

מי זה בא מאדום אמוץ בגדי' מצננה זה הדור כלבונן
זוועה ברכ כומו . ורוח נדיבה רוחו . וכריח השדה
אשר ברכו ה' ריחו . ולמלממת התורה חגר קרבו ותפש שלט'
על כסא התלמוד מושב מגומו הוא הרב הנערב . כמוס קרים
ביום שרב . עמוד המערב . הכחמד מזהב ומפז רב . מר
ורב יהונתן הכהן סגלת הכהנים בן כבוד גדול וקדוש מר ורב
דוד ז"ל יהי' אלהיו עמו לפושיע . וככל אשר יפכה ירשיע .
מאת הנכסף לראותך . המשתעשע בבינתך השמח בחברתך .
המתפלל תמיד להתמיד שלותך . ולהרבות תורתך . ולהאריך
בטוב ימותך . משה בר מיימון הספרדי ז"ל . אמנם כי אתם
עם בהני ה' תקראו . וככל הנמצא כתוב לקיים תמצאו .
וראשונים בכל תלוזי ה' נבאות תצא כי אתם חלק ה' ומכלו .
הכבדים אחריו המונים על דגלו . והמשרתים לפניו במ
בזבולו . נדך ה' חילו . וספר התורה לכם נמסר . ומט
הוסר התמיד מכם לא סר . והי' כל מבקש ה' אל משמעה
הוא סר . כי כבר נגזר לכם להכין ולהורות . את המשפטי
ואת התורות . כי אתם שומרים אמרות ה' אמרות טהורות
בוצרי לפניכם את הכריתות . ונדך ולכל בת אביך כל חמד
ישראל . ולא יטבית לתורה מכם גואל וזאת לפניכם בישראל
וכן בהגיע כתבך המלא בכל אבן יקרה וספיר כזוהר הרקיע
לכל משכיל מזהיר . זרם אור בהיר . וכל התלמידי' בשאווה
במיקם ובזרועם . ובשמחה נשמע מרחוק דעם . ובפתחו
עמדו כל העם . וכאשר נשמעו גלוי עיניו . ונמקרו קתרו

מצפוניו

אגרת רבינו משה בר מיימין ז"ל ית

מזפוכיו ויירא משה ויכוס מפניו . וימלא עם הכתב אגרת .
וכל קמדה אגרת . והיא על כל מגלה גוברת . עקב היות
בה רוח אחרת . רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה . היא
האגרת אשר בה השאט והקושיות אשר לא נשמעו . והתמיהות
אשר לא נודעו . אשר לכבינם משמן בשר מכמים ירזה .
ולפרקם ישאל כל חוזה . ויאמר משה אקורה בל ואראה את
המראה הגדול הזה . ובשמעי את קול הקושיות חזק כרום
קערה . ויאמר משה זה קול עשות גבורה בהכיתו הרים רמים
ולא יוכל לעלות . ורזה לבא אל האהל והנה הדלתות נכעלות .
ושם לה עלילות . ומרד עם הקרדים . והשיב אקור ימינו להשיב
על הדברים האחדים . וידי משה ככדים . ובראותו כי אפס עזוב
ועצור . הלך בדרכו וישב כנקרת הגור . ויאמר משה אלה' אתה
אמרת ידעתך בשם וגם מצאתן בעיני . והנה באחרית הימים
בנחמי בני . ואמר כל אלה הדברים והדרכים אשר בעיני לא
ישרים . דרך השרות והשרים . המה הדרכים אשר מקצתן לא
גלולים . דברי הקידות והמשלים . וזה המעט אשר דברו בהם .
ודברנו בענייניהם לפי שהיא דרך כל חכמינו לפני . ובל אחינו
אנשי ספרד לה פונים . ואמרו חכמים ז"ל עלת לקרתח הלך
בנימוסה . וראוי להקזיר היום לאיתנו . ולהיות נשמע הדבר
לעניינו . מודיע אני משה אליך הרב הכהן ר' יהונתן ז"ל כי בעת
אשר הגיע אליי בהבך ושאלותיך שמחתי שמחה גדולה . ואמרתי
לנפשי ברוך ה' אשר לא השכית לך גואל . וידעתי שהגיעו דברי
למי שידע ענייניהם . ויבין מפוגיהם . וישא ויתן בהם
בראוי . ואמרתי לנפשי הרי זה לך למשיב נפש ולכלכל את שבתך .
וכל ששאלת יפה שאלתו וכל שהקשית יפה הקשית . אל תירא כי
אתך אני . וכבר השבתי תשובה על כל שאלה ושאלה משאלות
הרב ז"ל . וזה שנחאקרו התשובות כמה שנים אם לא מדאגה
ומדבר החולי ומרוב המהומות כמו שנה עמדתי בחלי . ועכשיו
שנתרפאתי הרי אני בקולה שאין בו סכנה . אני רוב היום מסב על
המטה . ועול הגויים על צוארי . בדברי הרפואות שרפו את כמי .
ולא הכיתו לי שעה אחת לא מן היום ולא מן הלילה ומה אני יכול
לעשות אחר אשר זנא טבעי ברב הארצות . ועוד שאינני היום

אגרת רבינו משה בר מיימין ז"ל

כמו שפיתתי בימי הנקרות - אלא כשל כתי - ולכי קז ורומי
קצרה - ולסוכי כבדה וידי רעשה - ואפי' לכתוב אגרת קטנה
אעלל - ומפני זה אל יקשה בעיניכם על שנויתי לכתוב התשובות
ומקצת התפירות ולא כתיבתי הכל במכתב ידי - לפי שאין לי
פנאי בזה מפני כשלון כותבי וקוצר רוחן מפני צורכי אלו המצטרים
לי תמיד - ומודיע אני משה להדרת הרב ר' יהונתן הכהן ולכל
הספרים המכמס הקוראים את כתבי - שאע"פ שנטרס אונר
בבטן התורה - ידעתי - ונטרס אלא מר' אמי לתלמוד הקדשהני -
ולתפיץ מענותיה מזה כתבי - והיא אילת אהובי ואשת כעורי
אשר באהבה הגיה' מכחורי - ואף גם זאת נשים רבות נכריות -
בעשו לה צרות מואכיות עמוכיות - אדומיות גדוכיות חסיות - והא
יודע שלא נלקחו מתחלה לא לרקחות לטכחות ולאופות - להראות
העמים את יופיה - כי טובת מראה היא - מכל מקום כתמעטה
עונתה שהרי נחלק לבי לחלקים הרבה בכל מיני הכמה - וכמה
טרחתיו וחס ולילה כמו עשר שנים רצופות בקצן חיבר זה ואנשים
גדולים ככם הם ידעו מה שעשיתי שהרי קרבתו דברים מפורדים
ומפוזרים - בן הגבעות וההרים - וקראת אותם אחד מעיר ושנים
ממשפחה - ושגיאות מי יבין - והשכחה מזוי' ככל וכל שכן בזקני'
מפני כל אלו הסיבות ראוי לתפש כדברי - לבדוק אחרי - ולא יאמר
הקורא בחיבר זה - כי מה האדם אשר יבוא אחרי המלך - לא הרי
הרשיתיו - ויאמר המלך יבא - טובה גדולה עשיתם עמי אתם
הסכמים וכל מי שימצא דבר ויודעני טובה גמלני - עד אשר לא
ישאר שם ח"ו מכשול - שלא תכוונתי בחיבר זה אלא לפנות הדרכי'
ולהקיר המכשולים מפני התלמידים שלא תחלש דעתם - מרוב
המשא והמתן - ויבואו לטעות בפסק ההלכה - והמקום ב"ה יעזור
אחכם ואותכו על ידי תלמיד תורתו וידיעת יחודו לעולם ולעולמי
עד ויקוים בוימכם ובימינו מקרא שכתובתתי את תורתו בקרבם
ועל לכם | אכתבו .

נשלם האגרות

זה העתקה הוא יספר בחינות הדו